

Багатий, Розумний, Убогий, Дурень, Ледащо, Грішник, Лікар, Філософ, Жінка тощо. Якщо у Г. Сковороди таких найменувань близько 7 %, то у Л. Боровиковського – близько 30 %, а в Є. Гребінки – 18 %.

Серед **біонімів** (*вітонімів*), виділяються **антропоніми** – будь-які власні назви, які може мати людина (або група людей), зокрема, *особове ім'я, ім'я по батькові, прізвище, прізвисько, псевдонім, кличка, андронім, гінеконім, патронім* [5, с. 122].

Структура і семантика антропонімікону взагалі, і байок зокрема, досить різноманітна. Передусім тут виокремлюють особові імена – персональні найменування людини, на відміну від прізвища, прізвиська, імені по батькові: *Петро, Денис, Хома, Іван, Василь, Клим, Ничипір, Явдоха, Пидоря, Мотря, Івась, Петрусь* тощо. Денотатно-номінативні особливості цих антропонімів дозволяють виділити ще дрібніші структурні компоненти категорії “*особове ім'я*”. Так, імена, присвоєні особам чоловічої статі, називаємо “*чоловічими іменами*” або “*масонімами*” [5, с. 123]. Ця група антропонімів представлена найбільшою кількістю – 33 масоніми мають 118 слововживань – у Левка Боровиковського. Спостереження за частотністю вживання окремих чоловічих імен в текстах байок та в їх заголовках дає можливість виділити найбільш характерні для творів Л. Боровиковського, Є. Гребінки чоловічі особові імена та простежити їх функціонально-стилістичне навантаження. Так, найчастіше у творах названих авторів зустрічаємо чоловічі імена *Клим Іван Іван Івась Петро Петрусь Хома Максим Охрім Кіндрат*. Зауважимо, що в байках Г. Сковороди антропоніми нами не виявлені.

Жіночі особові імена зустрічаємо лише у Л. Боровиковського, та й то їх небагато – 9 імен, які мають 12 слововживань: *Мотря Одарка Явдоха, Химка (Химочка), Горпина, Марина, Хівря, Пидоря, Парася*. Не зафіксовано таких онімів ні у байках Г. Сковороди, ні в Є. Гребінки. Серед способів номінації осіб жіночої статі використовує автор декілька **андронімів** – найменування жінки за іменем, прізвиськом або прізвиськом чоловіка [5, с. 138]. Маємо в Л. Боровиковського андронім *Хомиха* – від масоніма *Хома*, та ще *Злидниха* – від прізвиська-відапелятивоніма *Злидар, Злидень*.

Епізодично у байках Є. Гребінки та Л. Боровиковського використовуються **теоніми** *Бог, Боже, хрононіми* *Різдвяні свята, Меланки; гідроніми* *Десна, Сула, Сейм, Оржиця, хороніми* *Німещина, Китай, Литва. ойконім* *Ромни*. Структура й семантика онімного простору української байки досить розгалужена і наоднорідна. Навіть при поверховому огляді окремих особливостей пропріативів у творчості трьох авторів – Г. Сковороди, Є. Гребінки й Л. Боровиковського можемо констатувати, що досить широкий діапазон онімів за їх денотатно-номінативною природою представлений у кожного автора не однаково. Різна їхня стилістична функція, специфічне конотативне наповнення, що зумовлюється жанром байки, індивідуально-авторським баченням, національною специфікою тощо. Проблема функціонування й особливостей етимології, мотиваційна структура, продуктивність типів, шляхи виникнення пропріативів української байки в цілому – ці та інші проблеми потребують подальшого лінгвістичного аналізу, який би охопив усі етапи розвитку й існування жанру в українській літературі.

Література

1. Белей Л.О. Нова українська літературно-художня антропонімія: проблеми теорії та історії. – Ужгород, 2002. – 175 с.
2. Виноградов В.В. Завдання стилістики. – М.: Наука, 1971. – С. 47.
3. Подольская Н.В. Словарь русской ономастической терминологии. – М: Наука, 1988. – 192 с.
4. Торчинський М.М. Аналіз власних назв як специфічних мовних одиниць // Актуальні проблеми філології та перекладознавства: Зб. наук. пр. – Ч. 2. – Хмельницький: ХНУ, 2007. – С. 223–226.
5. Торчинський М.М. Структура онімного простору української мови: Монографія. – Хмельницький: Авіст, 2008. – 548 с.

УДК 372.8:82.09(4/9)

ТКАЧ В.О.
(Хмельницький)

ВИКЛАДАННЯ СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У статті розглядаються проблеми інтерпретації творчості новітніх письменників світової літератури. Через обмеженість монографічних, методичних матеріалів, художніх текстів творів сучасних митців, автор пропонує, аналізуючи твори, використовувати методику “закритого читання”.

Завдання викладання курсу світової літератури у вищій школі вбачаємо в тому, щоб розвинути потребу кожного студента бути у постійному творчому пошуку, використовувати набуті знання для формування власної особистості. Цим актуальним питанням, які нині постали через реформу-

вання вищої освіти, приділяли увагу вчені В.О. Сухомлинський, Г.І. Ващенко, Л.В. Виготський, Ш.А. Амонашвілі, Є.М. Ільїн та інші.

Сьогодні вже нікого не потрібно переконувати в тому, що маємо навчити студента самостійно здобувати знання, вміти самому аналізувати прочитаний художній твір, розуміти, що краса й сила мистецького твору духовно збагачує людину.

Молодий спеціаліст, який вміє асоціювати, висувати нові ідеї, думки, поняття на ґрунті ustalених понять, може називатися творчою особистістю. Викладання світової літератури у вищій школі потрібно спрямувати на розвиток творчих здібностей майбутніх фахівців, для цього необхідно визначити, систематизувати методи освоєння мистецтвом загалом і літератури як його складової частини. Ці питання цікавили багатьох учених, які розглядали їх у своїх наукових дослідженнях. В. Стюнін надавав перевагу методу евристичної бесіди, В. Водовозов – самостійній роботі над художнім тестом, В. Остроградський – лекції, яку читає талановита, творча особистість. Всі названі науковці відзначили, що викладачеві необхідно володіти різними літературними прийомами та методами викладання курсу літератури на науковій основі.

Протягом останніх років первісний інформаційний вакуум матеріалів з проблеми світової літератури ХХ–ХХІ століття у вищій школі поступово заповнюється. Друкуються тексти художніх творів (переважно у журнальних виданнях), з'являються довідники, методичні розробки на сторінках періодичних фахових видань.

Завдяки Інтернету є можливість здобути певні відомості про життя митця, соціокультурне тло його твору, ознаки літературного напрямку чи провідні ідеї доби, до яких він належить. Сьогодні постає питання, актуалізація якого означає перехід викладання творчості новітніх письменників на вищий рівень, – інтерпретації їх творів на лекційних, семінарських заняттях. Адже володіння часто короткими бібліографічними даними, недостатнім історико-культурним контекстом книги не забезпечує переконливої інтерпретації. Необхідно здійснювати аналіз, що ґрунтується на сучасному літературознавчому осмисленні матеріалу, брак якого в галузі дослідження зарубіжної літератури останнього десятиріччя ХХ – початку ХХІ століть поки що залишається серйозною проблемою вищої школи. Там, де такий аналіз відсутній, не може бути повноцінної методики його викладання.

Готуючись до лекційних, семінарських занять за творчістю О. Бальзака, викладач і студент мають у своєму розпорядженні низку підручників, монографій, наукових та популярних статей, методичних розробок, з яких викристалізовується власне бачення бальзаківської творчості.

Складаючи план роботи заняття для вивчення творчості Г. Пінтера, Д. Лессінг, Дж. Фаулза, О. Памука, Ж.М. Леклезіо тощо, викладач позбавлений можливості спиратися на книги монографічного та методичного жанрів. Більше того, викладач для прочитання художнього тексту митців останніх десятиліть може лише відправити студента до Інтернету. І це при тому, що драматична творчість Г. Пінтера, романи О. Памука, Дж. Фаулза належать до складних явищ літератури ХХ–ХХІ ст. Тим часом літературна освіта вищої школи передбачає вивчення, розуміння, читання та осмислення нових творів, а це самому зробити надзвичайно важко.

Намагаючись не лише дати певні знання з історії світової літератури останніх десятиріч, а й збільшити інтерес до самостійного творчого пошуку молоді людини, беремо до уваги різні методи опанування, розуміння творчості митців. Набуває потужного розвитку метод “школи рецептивної естетики”, який досліджує феномен читацького сприйняття. Користується увагою і англо-американська школа “нової критики”, що запровадила методику “закритого”, читання (close reading). Ця методика ґрунтується на аналітичному читанні тексту з технологічним підходом до нього, як до самодостатнього естетичного явища. Аналіз тексту є принципово “закритим”, осмислення художнього твору можна здійснювати, відкидаючи зв'язки тексту із соціоісторичною дійсністю, культурною ситуацією, біографією автора тощо. Використовуються і фундаментальні засади методу “неокритики”, за яким кожна частка Всесвіту має властивості всього Універсуму, при цьому будь-яка ланка (діалог, деталь, натяк, метафора) рівнозначна цілому світу. Звідси логічно випливає і послідовність розгляду художнього тексту: від найдрібнішої деталі – до цілого: поезики, концепції твору, мислення автора, літературних традицій, культурної парадигми.

Через обмеження першоджерел (літературних текстів творів), монографічних, методичних матеріалів вважаємо доцільним використовувати методику “закритого” читання при вивченні творчості митців світової літератури останніх десятиріч.

Названа методика націлює студента на самостійне дослідження тексту, на співтворчу позицію, на власний пошук взаємозв'язків тексту з історико-культурним контекстом. Така робота студента під опікою і керівництвом викладача багатократно підвищує вартість здобутих знань, змушує студіювати не лише сам текст твору, а й біографію автора, особливості літературного напрямку, репрезентованого митцем.

Самостійна робота студента реально можлива лише за однієї найважливішої умови: якщо викладач творчо, не традиційно підходить до своєї роботи, якщо він і сам є дослідником. Викладач повинен не лише володіти методами навчання, що зумовлені формою здобуття знань (лекція, слово викладача, усі види наочності), а й методами, обґрунтованим характером діяльності (евристичний, дослідницький).

Вважаємо, евристична бесіда – один з діяльних методів спонукання до самостійної роботи студента. Бесіда-діалог викладача зі студентами передбачає ґрунтовну підготовку такого виду роботи, вміле проведення та обов'язковий підсумок занять. Така робота вимагає уважного прочитання тексту, можливої додаткової літератури, відомостей з Інтернету, звертання до інших видів мистецтва (кінематографу, театру тощо), підготовку системи запитань, знання текстових аргументованих доказів своїх думок, підготовленості до можливої колективної бесіди.

Часто використовуємо так звану “вільну” бесіду, коли у процесі запитань-відповідей виникають запитання, які часто переростають у дискусії. Під час такої роботи загострюється інтерес до проблематики твору, її художніх образів, поетики тексту, особистості митця.

Дослідницький метод використовуємо поруч з евристичною бесідою. Складовою частиною дослідницького методу є заздалегідь запропонована студентам робота: груповий пошук додаткових відомостей про книгу митця, уважне прочитання твору для розуміння характеру його героїв, визначення композиції книги, виконання курсової роботи з обов'язковим самостійним науковим пошуком.

Здобування нових знань, вміння самому орієнтуватися у бурхливому потоці новітніх художніх творів прищеплюють студентам необхідні практичні навички розумової праці в галузі гуманітарних наук й мистецтва слова, без чого наш сучасник не буде повноцінною культурною людиною.

Література

1. Степанишин В.І. Література – вчитель – учень. – К.: Освіта, 1993. – 223 с.
2. Мистецтво аналізу та інтерпретації художнього тексту / Під ред. Ю.І. Ковбасенко. – К.: Освіта, 2002. – 189 с.
3. Амонашвили Ш.О. Психологические основы педагогического сотрудничества: Книга для учителей. – К.: Основа, 1991. – 274 с.

УДК 81.411.1–22

ТОРЧИНСЬКА Н.М.
(Хмельницький)

ТЕРМІНОЛОГІЧНЕ МІКРОПОЛЕ НА ПОЗНАЧЕННЯ СКЛАДНИКІВ СИНТАКСИЧНИХ СТРУКТУР У РЕПРЕЗЕНТОЛОГІЇ

У статті аналізується граматична термінологія, пов'язана з функціонуванням чужого мовлення. Основна увага звертається на типологію термінів на позначення складників синтаксичних структур (слова автора, ремарки, репліки тощо).

На сьогоднішній день не існує жодного стилю мови, де б не використовувалося чуже мовлення (пряма, непряма, невласне пряма мова, монолог, діалог, полілог), тому й особливості його функціонування, побудови, відтворення, термінологія постійно були в центрі уваги науковців, зокрема О.С. Ахманової, А.Й. Багмут, С.П. Бевзенка, І.К. Білодіда, В.В. Виноградова, Д.І. Ганич, М.А. Жовтобрюха, М.П. Івченка, А.П. Коваль, В.І. Кодухова, М.К. Мілих, Г.М. Чумакова та ін.

Відомо, що основними ознаками термінів є системність, наявність дефініції, тенденція до однозначності, стилістична нейтральність, точність семантики, висока інформативність [8, с. 682], тому й кожна галузь має свою термінологічну систему. Не є винятком і синтаксис, де різні слова і словосполучення позначають певні синтаксичні поняття і становлять окремі термінологічні поля і мікрополя. У сучасному мовознавстві не існує однозначних трактувань термінів, пов'язаних із передачею чужого мовлення, що й зумовлює актуальність теми нашого дослідження.

Для проведення ґрунтовного аналізу термінології, пов'язаної із репрезентологією (розділ синтаксису, який вивчає способи передачі чужого і власного мовлення [9, с. 6]), нами запропоновано виділити на основі різних критеріїв кілька груп термінів: 1) терміни, що характеризують спосіб передачі чужого мовлення (*чужа, пряма, непряма, невласне пряма мова* тощо); 2) терміни, які вказують на кількість мовців, що беруть участь у комунікативних актах (*монолог, діалог, полілог*); 3) терміни, що називають складники синтаксичних структур (*слова автора, ремарки, репліки*); 4) терміни, пов'язані з